

దనశీలము

- బమ్మెర పోతన

చదువండి - ఆలోచించి చెప్పండి.

కర్ణుని పూజామందిరంలో సూర్యుడు ప్రత్యక్షమై కర్ణునితో ఇట్లా అన్నాడు.

సూర్యుడు : పుత్రా! కర్ణ! బ్రాహ్మణ వేషంలో వచ్చి ఇంద్రుడు నీ కవచకుండలాలను దానంగా అడుగుతాడు.
వాటిని దానం చేస్తే నీ ప్రాణానికే ముప్పు వస్తుంది నాయనా. జాగ్రత్త!

కర్ణుడు : తండ్రి! ఇంద్రుడంతటివాడు రూపం మార్చుకొని “దేహి” అని సాదగ్గరకు వస్తే ఎట్లా కాదంటాను.
ఈ శరీరం శాశ్వతం కాదు. ఎటువంటి ఆపద వచ్చినా సరే. నేను కాదనను. నాపై మీకున్న
వాత్సల్యానికి సంతోషిస్తా. కాని నన్ను వారించకండి.

ప్రశ్నలు:

1. సూర్యుడు కర్ణుని దానం చేయకుండా ఆపదానికి గల కారణమేమిటి?
2. కర్ణుని మాటలను బట్టి మీకేమర్థమైంది?
3. ప్రాణానికి ముప్పుని తెలిసినా కర్ణుడు ఎందుకు దానం చేశాడు?
4. ఇటువంటి దానవీరులు ఇంకెవ్వరైనా ఉన్నారా? ఎవరు?

పారం నేపథ్యం / ఉద్దేశం

విరోచనుని కుమారుడైన బలి అసుర చక్రవర్తి. ప్రహోదుని మనుమడు. ఇతడు తన శక్తిసామర్థ్యాలతో స్వర్గలోకాన్ని ఆక్రమించాడు. ఇతని పరిపాలనలో కొందరు దేవతలు స్వర్గాన్ని వదిలిపోగా మిగిలినవారు వివక్షకు గుర్తైనారు. ఈ విషయాన్ని వారు మహావిష్ణువుతో చెప్పుకోగా తాను వామనునిగా జన్మించి దేవతల కష్టాలు తీరుస్తానని అభయమిచ్చాడు.

ఆ తర్వాత కొంతకాలానికి మహావిష్ణువు వామనావతారం ఎత్తినాడు. బలి నర్సూదానదీ తీరంలో యాగం చేస్తుండగా వామనుడు వెళ్లి తనకు మూడడుగుల నేల కావాలని కోరగా తాను ఇస్తానని బలి మాట యిచ్చాడు. రాక్షసురువైన శుక్రాచార్యుడు వామనుని మాటల్లో ఏదో మోసం ఉందని గ్రహించాడు. బలిచక్రవర్తిని దానం ఇవ్వప్పదని అన్నాడు.

ఇచ్చిన మాటకు కట్టువడే తత్త్వాన్ని, దానం చేయడంలోని గొప్పదనాన్ని తెలియజేయడమే ఈ పారం ఉద్దేశం.

పార్యభాగ వివరాలు

ఈ పార్యభాగం పురాణ ప్రక్రియకు చెందినది. పురాణం అంటే పాతదైననూ కొత్తగా భాసించేది. పురాణాలు 18. వీటిని సంస్కృతంలో వ్యాసుడు రాశాడు. ఇందులో భాగవత పురాణం ఒకటి. భాగవతాన్ని పోతన తెలుగులోకి అనువదించాడు. ప్రస్తుత పార్యభాగం శ్రీమహాభాగవతం అష్టమ స్కూంధంలోని ‘వామన చరిత్ర’ లోనిది.

కవి పరిచయం

పోతన జనగామ జిల్లా బమ్మేర గ్రామ నివాసి. తల్లి లక్ష్మిమాంబ, తండ్రి కేసన. పోతన సహజపండితుడని ప్రసిద్ధి.

(డాయాచిత్రం)

క్రి. శ. 15వ

శతాబ్ది

మానవమాత్రులైన రాజులకు తనగ్రంథాన్ని అంకితం చెయ్యనని, భగవంతుడిచ్చిన కవితాకళను భగవంతునికే అంకితం చేస్తానని చెప్పి తన భాగవత పురాణాన్ని శ్రీరామచంద్రునికే అంకితం చేశాడు.

శబ్దాలంకారాల సౌగసుతో భక్తిరస ప్రధానంగా ఇతని రచన సాగుతుంది. పండిత పామర జనరంజకంగా రాయిదం పోతన ప్రత్యేకత. ప్రష్టోదచరిత్ర, గజేంద్రమోక్షం, రుక్మిణీకల్యాణం మున్సుగు ఘుట్టాలలోని పద్యాలు ప్రతి తెలుగువాడికి కంఠతా వస్తాయి. పోతన రచనాతైలి, మధురభక్తి తరువాత కవులకు ఒరవడిగా నిల్చాయి. వీరభద్ర విజయం, భోగినీ దండకం, నారాయణ శతకం ఇతని ఇతర రచనలు.

విద్యార్థులకు సూచనలు

- ఇ పాఠం ప్రారంభంలోని ప్రవేశిక చదువండి. పాఠంలోని విషయాన్ని ఊహించండి.
- ఇ పాఠం చదువండి. అర్థంకాని పదాల కింద గీత గీయండి.
- వాటి అర్థాలను పుస్తకం చివర ఉన్న ‘పదవిజ్ఞానం’ పట్టికలో చూసి లేదా నిఘంటువులో చూసి తెలుసుకొండి.

ప్రశ్న

జిభీన మాట తప్పకపోవటం, తాను సంపాదించిన దానిలో శక్తిమేరకు దానం చేయడం, తన యింటికి వచ్చిన అతిథి, అభ్యాగటులను ఆదరించటం అనేవి మానవులకు ఉండవలసిన మహిత గుణాలు.

మన పురాణాలలో, చరిత్రలో ఇటువంటి మహానీయుల కథలు ఎన్నోన్నో ఉన్నాయి. వాటిని చదివి మనం స్వార్థి పొందవలసిన అవసరం ఉన్నది.

ప్రస్తుత పాతంలో బలిచక్రవర్తి తాను జిభీనమాటకు కట్టువడి తన గురువు వారించినా పొళ్ళరిస్తున్న ‘వామనుని’ కోరికమేరకు దానం చేస్తాడు.

ఆ అధ్యాత సన్నిఖేతాన్ని పోతన రమణీయులైలో ఆస్మాదిద్దాం.

I

❖ మ. కులమున్ రాజ్యముం దేజమున్ నిలుపు మీ కుబ్బండు విశ్వంభరుం డలంతిం బోండు త్రివిక్రమస్వరణవాడై నిండు బ్రహ్మిండముం గలడే మాన్య నొకండు? నా పలుకు లాకర్ణింపు కర్ణంబులన్ వలదీ దానము గీనముం; బనుపుమా వర్షిన్ వదాన్నోత్తమా !

1

వ. ఆని యిట్లు హితంబు పలుకుచున్న కులాచార్యునకు క్షణమాత్ర నిమీలిత లోచనుండయి యశస్వి యిట్లనియో.

సీ. నిజమానతిచ్ఛితి సీవు మహోత్సవకు!

మహిని గృహస్థధర్మంబు నిదియ
యర్థంబుఁ గామంబు యశమును వృత్తియు
నెయ్యది ప్రార్థింప నిత్తు ననియు
నర్థలోభంబున నర్థిం బోమ్మునుటెట్లు?
పలికి లేదనుకంటేఁ బాప మెద్ది
'యెట్టి దుష్టర్ముని నే భరించెదఁ గాని
సత్యహీనుని మోవంజాల' ననుచుం

తే. బలుకదే తొల్లి భూదేవి బ్రహ్మతోడ
సమరమున నుండి తిరుగకఁ జచ్చుకంటే
బలికి బొంకక నిజమునఁ బరంగు కంటే
మానధనులకు భద్రంబు మత్తియుం గలదె

అలోచించండి - చెప్పండి

- ♦ శక్తుడు బలిచక్రవర్తితో “వలదీ దానము గీనమున్” అని ఎందుకు పొళ్ళరించాడో డశహించండి.
- ♦ ‘మానధనులు’ ఎట్లా ఉంటారని మీరు భావిస్తున్నారు?
- ♦ ‘కీర్తిని సంపాదించడమే గొప్ప’దని’చెప్పిన బలిచక్రవర్తి మాటలను మీరు ఏ విధంగా సమర్థిస్తారు?

2

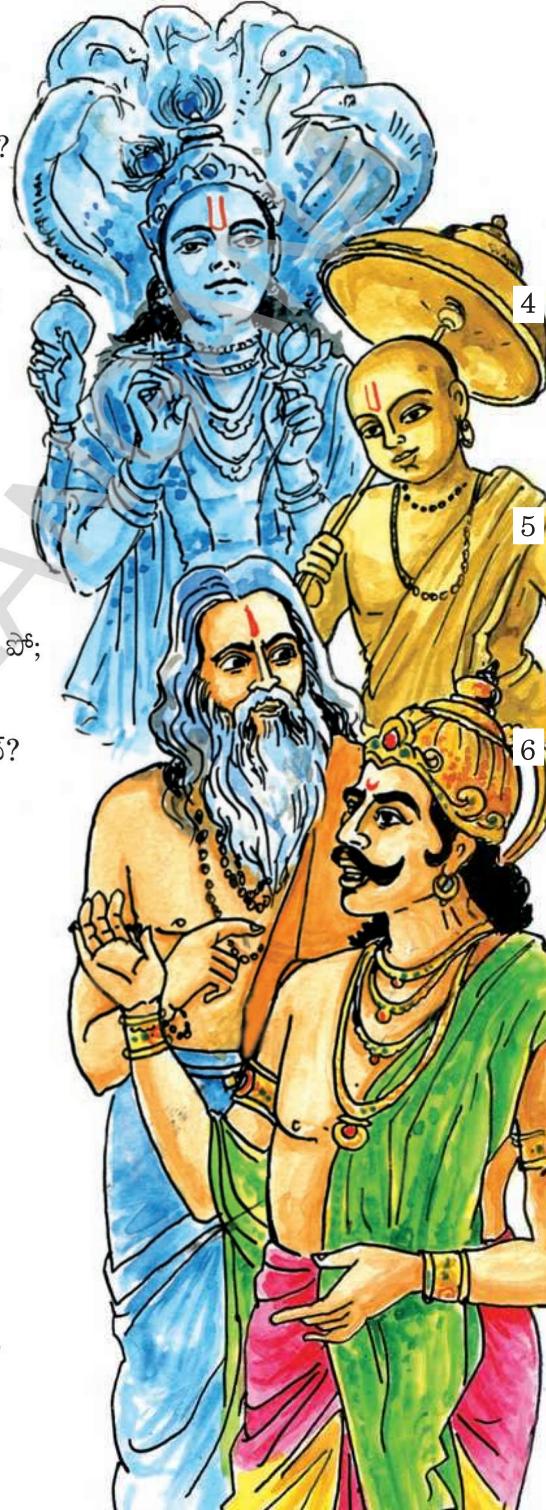

క. ధాత్రిని హలికునకును సు
క్షీత్రము బీజములు నొకటం జేకుటు భంగిం
జిత్రముగ దాత కీవియుఁ
బాత్రము సమకూరునట్టి ఖాగ్యము గలదే !

3

II

- ❖ శా. కారే రాజులు? రాజ్యముల్ గలుగవే? గర్వస్నుతిం బొందరే?
వారేరి సిరి మూట గట్టుకొని పోవంజాలేరే? భూమిపైఁ
బేరైనం గలదే? శిబిప్రమథులుం బ్రీతిన్ యశస్కాములై
యారే కోర్కులు? వారలన్ మణచిరే యుక్కాలమున్ భార్యావా!
- క. ఉడుగని క్రతువుల ప్రతములఁ
బొడగనఁ జననట్టి పొడవు పొడవునఁ గులుచై
యడిగిం నఁట; ననుబోఁటికి
నిడరాదె మహోనుభావ! యిష్టారంబుల్
- ❖ మ. నిరయంబైన, నిబంధమైన, ధరణీ నిర్మాలనంబైన, దు
ర్మరణం బైనఁ గులాంతమైన నిజమున్ రానిమ్ము పో;
హరుండైనన్, హరియైన, నీరజభవుం డభ్యాగతుండైన నోఁ;
దిరుగన్ నేరదు నాదు జిహ్వ; వినుమా! ధీవర్య! వేయేటికిన్?

ఆలోచించండి-వెప్పండి

- ◆ “తిరుగన్ నేరదు నాదు జిహ్వ” అన్నాడు
కవి. దీనిని బట్టి మీకేం తెలిసింది?
- ◆ ఎదుటివారు అడిగిన దానిని ఇహ్వడంలో
ఎటువంటి తృప్తి ఉంటుంది? మీ
అసుభవాలు వెప్పండి?
- ◆ ‘పొడవు పొడవున గులుచై’ అని కవి
ఎవరిని ఉద్దేశించి, ఎందుకట్టా అని
ఉంటాడు?

III

ఆ. బ్రదుకవచ్చుంగాక బహుబంధనములైన
వచ్చుంగాక లేమి వచ్చుంగాక
జీవధనములైనఁ జెడుంగాక పడుంగాక
మాట దిరుగలేరు మానధనులు.

7

వ. అయ్యపసరమున
ఆ. దనుజలోకనాథు దయత వింధ్యావళి
రాజవదన మదమరాళ గమన
వటుని కాళ్లు గడుగ వర హేమఫుటమున
జలముఁ దచ్చె భర్త సన్న యెత్తిగి.

8

వ. అయ్యపసరంబునఁ గపటవటునకు నద్దానవేంద్రుం డిట్లునియొ.

క. రమ్మా! మాణవకోత్తమ!
లెమ్మా! నీ వాంచితంబు లే దన కిత్తుం
దెమ్మా! యదుగుల నిటు రా
నిమ్మా! కడుగంగవలయు నేఁటీకిం దడయన్?
క. సురలోక సముద్రరణము
నిరత శ్రీకరుణ మఖిల నిగమాంతాలం
కరణము భవసంహరణము
హరిచరణము నీటుఁ గడిగ ససురోత్తముఁడున్.

అలోచించండి - చెప్పండి

- ◆ ‘మాట దిరుగలేరు మానధనులు’
అన్న మాటను మీరు సమర్థిస్తారా?
ఎందుకు?
- ◆ బలిచేసిన దానాన్ని దిక్కులు
పొగిడినవని కవి చెప్పిన దానినిబట్టి
మీరేమి గ్రహించారు?

9

10

వ. ఇట్లు ధరణీసుర డక్కిణ చరణ ప్రక్కాళనంబు సేసి వామపాదంబు గడిగి తత్పావన జలంబు శిరంబునం జల్లుకొని
వార్చి దేశ కాలాది పరిగణనంబుసేసి.

శా. ‘విప్రాయ ప్రకటప్రతాయ భవతే విష్ణుస్వరూపాయ వే
ద ప్రామాణ్యవిదే త్రిపాదధరణీం దాస్యామి’ యంచుం గ్రియూ
క్లి ప్రుండై దనుజేశ్వరుండు వడుగుం జేసాంచి పూజించి ‘బ్ర
హృ త్రీత్ముని ధారవోసె భువనం బాశ్వర్యముం బొందంగన్.

11

క. బలి చేసిన దానమునకు
నలినాక్కుఁడు నిఖిలభూత నాయకుఁ డగుటం
గలకల మని దశ దిక్కులు
బళి బళియని పొగడ భూత పంచకమనఘూ!

12

తాత్పర్యాలు

- 1) దాతలో గొప్పవాడా! ఓ బలిచక్రవర్తి! నీ కులాన్ని, రాజ్యాన్ని, పరాక్రమాన్ని నిలుపుకో. ఈ పొట్టివాడు విష్ణువు. కొంచెం మాత్రమే తీసుకొని పోయేవాడు కాదు. మూడుగులతో మూడులోకాలను కొలిచే త్రివిక్రమ రూపాన్ని పొందుతాడు. బ్రహ్మండమంతా నిండిపోతాడు. ఎవరైనా అతడిని ఆపగలరా? నా మాట విను. దానం వద్దు గీనం వద్దు. ఈ బ్రహ్మాచారిని (వామనుడిని) పంపించు.
- 2) అని ఈ విధంగా తన వంశగురువైన శుక్రాచార్యుడు తన మేలుకోరి చెప్పుతుండగా క్షణకాలం కన్నులు మూసుకొని కీర్తిమంతుడైన బలి ఇట్లన్నాడు.
- 3) ఓ మహోత్సా! నీవు చెప్పింది నిజమే. లోకంలో గృహస్థుల ధర్మం కూడా ఇదే. అర్థం, కామం, కీర్తి, జీవనాధారం - వీచిలో ఏది అడిగినా ఇస్తానని చెప్పాను. ఇప్పుడు ధనంపై దురాశతో లేదని చెప్పి తిప్పి పంపించలేను. ఇచ్చిన మాట తప్పుటకన్నా పాపం లేదు. పూర్వం భూదేవి “ఎటువంటి చెడ్డపని చేసిన వానినైనా భరిస్తాను కాని ఆడిన మాట తప్పినవానిని మాత్రం మోయలేను” అని బ్రహ్మతో చెప్పింది కదా! యుద్ధంలో వెనుదిరుగకుండా వీరమరణం పొందడమూ మాటకు కట్టువడి సత్యంతో బ్రతకడమూ మానధనులైనవాళ్ళకు మేలైన మార్గాలు.
- 4) ఆచార్య! పూర్వం రాజులు ఉన్నారు. వారికి రాజ్యాలు ఉన్నాయి. వారు ఎంతో అహంకారంతో విర్మిగారు. కాని వారేవరూ ఈ సంపదలను మూటగట్టుకొని పోలేదు. ప్రపంచంలో వారి పేర్లు కూడా మిగులలేదు. శిఖిచక్రవర్తి పంటివారు కీర్తికోసం సంతోషంగా అడిగినవారి కోరికలు తీర్చలేదా? వారిని ఈనాటికి లోకం మరువలేదు కదా!
- 5) మహోనుభావా! ఎడతెగని యజ్ఞాలు, పుణ్యకార్యాలు ఎన్ని చేసినా విష్ణువును చూడడం సాధ్యంకాదు. అటువంటి గొప్పవాడు చిన్నవానిగా మారి అడుగుతున్నాడు. అతడు కోరిన దానిని ఇవ్వడంకంటే నా వంటి వానికి ఇంకేం కావాలి?
- 6) ఓ పండితోత్తమ! నాకు నరకం దాపురించినా సరే, బంధనం ప్రాప్తమైనా మంచిదే. ఈ భూమండలం అదృశ్యమైనా, నాకు దుర్ఘారణం వచ్చినా సరే. నా వంశం అంతా నశించినా సరే. ఏమైనా కానీ, ఏదైనా రానీ! ఎందుకు ఇన్ని మాటలు. వచ్చినవాడు శివుడు, విష్ణువు, బ్రహ్మ ఎవరైనా సరే. నా నాలుక వెనుదిరుగదు. (ఆడిన మాట తప్పను).
- 7) బాగా బ్రతికినా ఎన్ని కష్టాలకు గురియైనా పేదరికం వచ్చినా ప్రాణానికి ధనానికి చేటు వచ్చినా చివరికి మరణమే సంభవించినా సరే, అభిమానధనులు మాట తప్పలేరు.

- 8) అని ఈ విధంగా బలిచక్రవర్తి మాట్లాడుతుండగా చంద్రబింబం వంటి ముఖమూ మత్తిల్లిన రాజహంస వంటి నడక కలిగిన ఆతని ఇల్లాలు వింధ్యావళి భర్త యొక్క సైగు గమనించింది. ఆ బ్రహ్మచారి కాళ్ళు కడిగి దానం చేయటానికి శ్రేష్ఠమైన బంగారు కలశంతో నీళ్ళు తెచ్చింది.
- వ॥ అప్పుడు వామనునితో బలి చక్రవర్తి ఇట్లా అన్నాడు.
- 9) ఓ ఉత్తమ బ్రహ్మచారీ! లేవయ్యా! ఇటు రావయ్యా! నీవు అడిగింది లేదనకుండా ఇస్తా. నీ పాదాలు కడుగనివ్వు. ఇంకా ఆలస్యం దేనికి?
- 10) వామనుడైన విష్ణువు కుడి పాదాన్ని బలి చక్రవర్తి కడిగాడు. ఆ పాదం దేవతలను కష్టాలనుండి కాపాదేది. కలకాలమూ మేలు కలిగించేది. అన్ని ఉపనిషత్తులకూ అలంకారమైంది. భవ బంధాలను పోగొట్టి మోక్షాన్ని సమకూర్చేది. అదేవిధంగా ఆ చక్రవర్తి వామనుని ఎడమ పాదాన్ని కూడా కడిగాడు.
- వ॥ పవిత్రమైన ఆ జలాలను నెత్తిపై చల్లుకున్నాడు. ఆచమనం చేశాడు. దేశ, కాల పూర్వకమైన ‘సంకల్పాన్ని’ చెప్పేడు.
- 11) బలిచక్రవర్తి చేతులు చాచి వామనుని పూజించాడు. “బ్రాహ్మణుడవూ ప్రసిద్ధమైన ప్రతము కలవాడవూ విష్ణు స్వరూపుడవూ వేద ప్రమాణంచే తెలుసుకోదగినవాడవయిన నీకు మూడడుగుల నేల దానం చేస్తున్నా” నని పలికి “పరమాత్మనకు ప్రీతి కలుగుగాక” అంటూ వెనువెంటనే చేతిలో నీటిని ధారవోశాడు. అది చూసి లోకం ఆశ్చర్యపడింది.
- 12) ఓ పరీక్షిస్తుహోరాజా! అన్ని భూతాలకూ విష్ణువు అధిష్టతి. ఆయనకు బలిచక్రవర్తి దానమియ్యగానే పది దిక్కులూ, పంచభూతాలూ “బలి బలి” అని పొగిదాయి.

ఇవి చేయండి

అవగాహన - ప్రతిస్పందన

1. దానాలన్నీ వేటికనే గొప్పవి. అయితే నేచి కాలంలో రక్తదానం, మరణానంతరం అవయవదానం వంటివి చేస్తున్నారు కదా! వాటి యొక్క ప్రాధాన్యాన్ని చర్చించండి.
2. పుష్ట గుర్తుగల పద్మాలను భావస్థోరకంగా చదువండి.
3. ఒకటో పద్మానికి ఇక్కడ ప్రతిపదార్థం ఉంది. ఇదే విధంగా నాలుగు, ఆరు సంఖ్యగల పద్మాలకు ప్రతిపదార్థాలు రాయండి.

పద్మాన్య + ఉత్తమా!

= దాతల్లో శ్రేష్ఠదా! (ఓ బలిచక్రవర్తీ!)

కులమున్

= (మీ) వంశాన్ని

రాజ్యమున్	= మీ రాజ్యాన్ని
తేజమున్	= తేజస్వును
నిలుపుము	= కాపాడుము.
ఈ కుబ్బండు	= ఈ పొట్టివాడు (వామనుడు)
విశ్వంభరుండు	= విశ్వమును భరింపగల్లు వాడు (విష్ణుమూర్తి)
అలంతిన్ + పోడు	= ఇంత తక్కువతో పోడు.
త్రివిక్రమ స్వరణవాండు + ఐ	= త్రివిక్రముడంతటి వాడై (మూడు లోకములను ఆక్రమించగలవాడై)
బ్రహ్మండమున్	= ఈ బ్రహ్మండం అంతటినీ
నిండున్	= వ్యాపిస్తాడు.
ఒకండు	= మరొకడు
మాన్సున్ + కలదే	= తప్పింపగలుగుతాడా!
నా	= నాయుక్క
పలుకులు	= మాటలు
కృఢంబులన్	= చెవులతో
ఆకర్షింపు	= విను
దానము గీనమున్	= దానం గీనం వంటివి
పలదు	= వద్దు
వర్ణిన్	= (ఈ) బ్రహ్మాచారిని
పనుపుమా!	= పంపించవయ్యా!

ప్రక్రికరణ - సృజనాత్మకత

1. కింది ప్రశ్నలకు ఐదేసి వాక్యాల్సో జవాబులు రాయండి.

- అ) ‘ఈ కుబ్బండు అలంతింపోడు’ అని శుక్రాచార్యుడు చెప్పడంలో అతని ఉద్దేశమేమై ఉంటుంది? దానితో మీరు ఏకీభవిస్తూరా?
- ఆ) హలికునికి కావలసిన వసతి సాకర్యాలు ఏవిధంగా ఉంటే అతడు తృప్తి జెందుతాడు?
- ఇ) ‘సిరి మూట గట్టుకొని పోవం జాలిరే?’ అనడంలో బలిచక్రవర్తి ఆంతర్యమేమై ఉంటుంది?
- ఈ) ‘ఆడినమాట తప్పగూడదు’ - ఎందుకు?

- ## 2. కీంది ప్రశ్నలకు పది వాక్యాల్లో జవాబులు రాయండి.

ಅ) ನೇಟಿ ಸಮಾಜಾನಿಕಿ ದಾನಗುಣಂಗಲ ವ್ಯಕ್ತುಲ ಅವಸರಮೇಮಿಟ್ ವಿವರಿಂಚಂಡಿ.

(ଲେଦା)

ಆ) ಪಾರ್ಶ್ವಭಾಗ ಸಾರಾಂಶಾನ್ವಿ ಸೊಂತಮಾಟಲ್ಲೋ ರಾಯಂಡಿ.

3. ອື່ນດີ ແລ້ວ ສູງເປັນທີ່ ສູງຈະນາຫຼຸກໂກ ປຸ່ມສັນສິນຕໍ່ ຮາຍຸໂດຍ.

ಅ) ಅಡಿನಮಾಟ ತಪ್ಪಕರೋವಡಂ, ದಾಸಗುಣಂ ಕಲಿಗಿ ಉಂಡಡಂ ಅನೇ ವಿಷಯಾಲಪೈ ನಿನಾದಾಲು, ಸೂಕ್ತಲು ರಾಯಂಡಿ.

ଭାଷ୍ଣମ

- ### 1. కింది పదాలను ఉపయోగించి సొంతవాక్యాలు రాయండి.

గ) పరికి లేదనుట

ఏ) కుఱువగుట

೭) ಚೆತುಲಂಗ್ವ

- ## 2. కింది పదాలకు వ్యత్పత్త్యరాలు రాయండి.

గ) నీరజభవదు

అ) త్రివిక్రముడు

3. కింది వాక్యాలలో గీతలు గీసిన పదానికి సరిపోయే అర్థాన్నిచ్చే మరిన్ని పదాలు రాయండి.

ಅ) ಜಲಮುಲತ್ವ ನಿಂದಿನ ಚೆಯುವಲು ಮಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಹೋಯಿನೀ, ಆನಂದಾನ್ನು ಕಲಿಗಿಸ್ತಾಯಿ.

ఆ) జీవచ్చవం కావటంకన్నా యశఃకాయుడు కావడం మిన్న.

၅) နီရ

అ) విష్ణువు

2) ధర్మము

ఈ) బ్రహ్మ

- ## 5. కింది పదాలకు నానార్థాలు రాయండి.

గ) కులము

అ) క్లేర్తము

Q) హారి

ఈ) చిత్రము

వ్యక్తరణాంశాలు

1. కింది వాక్యాలలో సంధి పదాలను గుర్తించి, వాటిని విడదీసి సంధిపేరు రాయండి.

ఉదా : రమణి నాట్యాన్ని అత్యధ్యుతంగా ప్రదర్శించింది.

అత్యధ్యుతం = అతి + అద్యుతం = యథాదేశసంధి

అ) గర్వోన్నతి వల్ల ఆత్మీయులు దూరం అవుతారు.

$$\underline{\quad\quad\quad} + \underline{\quad\quad\quad} = \underline{\quad\quad\quad\quad\quad} = \underline{\quad\quad\quad}$$

ఆ) అభ్యాగతులకు దానం చేయడం మంచిది.

$$\underline{\quad\quad\quad} + \underline{\quad\quad\quad} = \underline{\quad\quad\quad\quad\quad} = \underline{\quad\quad\quad}$$

ఇ) రంతిదేవుడు వదానోత్తముడు.

$$\underline{\quad\quad\quad} + \underline{\quad\quad\quad} = \underline{\quad\quad\quad\quad\quad} = \underline{\quad\quad\quad}$$

ఈ) అణ్ణాయుధాలు మానవులకు హోని కలిగిస్తాయి.

$$\underline{\quad\quad\quad} + \underline{\quad\quad\quad} = \underline{\quad\quad\quad\quad\quad} = \underline{\quad\quad\quad}$$

2. కింది సమాస పదాలకు విగ్రహవాక్యాలు రాసి సమాసాలు గుర్తించండి.

అ) జీవధనములు = _____, _____

ఆ) మూడుగులు = _____, _____

ఇ) దశదిక్కులు = _____, _____

ఈ) భూత్ప్రేతములు = _____, _____

3. కింది పద్య పాదాలను గణవిభజన చేసి, ఏ పద్యాలకు సంబంధించినవో నిర్ణయించండి. లక్షణాలను రాయండి.

అ) తెలగాణమ్మున గడ్డిపోచయును సంధించెన్ కృపాణమ్ము! రా

ఆ) అనయము దోషమే పరులయందు కనుంగొని పల్పునట్టి యా

త్రిక సంధి

* కింది పదాలను గమనించండి.

అ) అచ్చోటు → ఆ + చోటు

ఆ) ఇప్పొధము → ఈ + విధము

ఇ) ఎక్కాలము → ఎ + కాలము

ఆ, ఈ, ఎ లను

పై పదాలలో పూర్వపదాల్లో ఆ, ఈ, ఎ లు ఉన్నాయి.

‘త్రికం’ అంటారు.

ఇవి సర్వనామాలు.

ఈ త్రికముమీద ఉన్న అసంయుక్త హల్లు ద్విత్వంగా మారుతుంది.

ఆ + చోటు → ఆ + చోటు;

ఈ + విధము → ఈ + వ్యిధము;

ఏ + కాలము → ఏ + క్యాలము

ఇలా ద్విత్వం (ద్విరుక్తం)పైన ఉన్న దీర్ఘాచ్చు ప్రాస్యంగా మారుతుంది.

ఆ + చోటు → అచోటు;

ఈ + విధము → ఇవ్యిధము;

ఏ + కాలము → ఎక్కాలము

త్రికం మీద అసంయుక్త హల్లునకు

ద్విత్వం బహుళమౌతుంది.

బహుళం : ఒక వ్యాకరణ కార్యం నిత్యంగారావడం, రాకపోవడం, వికల్పంగారావడం, అస్యకార్యం రావడం - ఇట్లా నాలుగు విధాలుగా జరిగితే 'బహుళం' అంటారు.

ద్విరుక్తమైన హల్లు పరమైనప్పుడు ఆచ్చికమైన దీర్ఘం ప్రాస్యమౌతుంది.

ఆచ్చికం : ఆచ్చు తెలుగు పదం

ప్రాజెక్టు పని

- ◆ ఆయా సందర్భాలలో వివిధ మతాలవారు చేసే దానథర్మాలను తెలుసుకొండి. పట్టిక రాయండి. నివేదిక రాసి ప్రదర్శించండి.

మతం	సందర్భం	దానం

తన ఆకలిని సహించుకునే తపోధనుడి శక్తికన్న,
ఇతరుల ఆకలి తీర్చే దానశీలి శక్తి మిన్న!

